

Anadolu Gazetesi

Anadolu gazetesi, İttihat gazetesinin devamı olarak 6 Aralık 1911 tarihinde İzmir’de yayın hayatına başladı. İlk sayıdaki başyazıda Anadolu’nun “vicdanı hür, fikri serbest; zalime düşman, hürriyete aşık; zengin fakir ayırt etmeden herkesin hukukunu müdafaa eden; gördüğü kusurları kimseden çekinmeden mertçe dile getiren; millet için çalışan memurları takdir eden, milletin çıkarlarına aykırı davranan memurları tenkit etmekten çekinmeyen” bir gazete olduğu belirtilmektedir. Gazetenin ilk sayısından itibaren Ahmed Eyüb Bey müdür-ü mesul olarak görev yaptı. Daha sonra bu görevi Ebusuud Hilmi üstlendi. Galip Bahtiyar ve Akil Koyuncu gazetenin ilk başyazarları arasında yer aldı.

Anadolu gazetesinin öncüsü olan İttihat gazetesi, isminden de anlaşılacağı üzere İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin İzmir’deki yayın organı olarak görülüyordu. Celal Bayar’ın anılarında Selanik’te çıkan Rumeli gazetesinin muadili olduğunu göstermek amacıyla gazetenin Anadolu adını aldığı belirtilmektedir. Anadolu gazetesinin ilk yıllarındaki yayın politikasına bakıldığında İttihat ve Terakki Cemiyeti’yle olan bağ açık şekilde görülür. Ayrıca cemiyetin İzmir şubesi kâtib-i mesulü olarak görev yapan Küçük Talat ve Celal (Bayar) Bey gazeteyi himayeleri altına almıştır. Bu dönemde Akil Koyuncu, Ahmet Şevket, Mehmet Şükrü, Yunus Nadi, Alparslan, Mehmet Nuri, Mehmet Adil, Mehmet Tefik, Ali Turgut, Ali Haydar Mithat, Hüseyin Naci, Mehmet Sabri gibi isimler gazetede yazılar yazmıştır.

1913 yılının Mayıs ayında Anadolu gazetesi ve matbaası “kârı ve zararı şahsına ait olmak üzere” Haydar Rüştü (Öktem) Bey’e devredildi. Celal Bey, gazetenin İttihatçılarla sadece manevi bağı kaldığını söylemiş olsa da, gazetenin cemiyetle kuvvetli ilişkisi sürdü. Celal Bey, müstear adlar kullanarak Anadolu gazetesine zaman zaman yazılar yazdı.

22 Eylül 1913 tarihli Anadolu gazetesinde tarihsel önemi yüksek küçük bir haber yer aldı. Bu haberde birkaç yıl sonra Türklerin kurtarıcısı olacak Atatürk’ün adı İzmir basınında ilk defa zikredildi. Vilayet Havadisleri bölümünde yer alan “Mustafa Kemal Bey” başlıklı kısa haberde Derne ve Tobruk’ta elde ettiği başarıya vurgu yapılarak İzmir’e gelen genç subaya hoş geldiniz mesajı yayımlandı.

I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan gelişmeler Anadolu gazetesini doğrudan etkiledi. Kâğıt bhranı yaşanmasıyla

birlikte gazetenin sayfa sayısında ve boyutunda tasarrufa gidildi. Gazetesini çıkarma konusunda zorluklara göğüs geren Haydar Rüştü, savaş boyunca ateşli bir yayın politikası izleyerek kalemiyle ülkesine hizmet etti. Savaşın sonlarına doğru basında propaganda savaşlarının artması üzerine, Rumca yayın yapan gazetelerle ve Rumların tezleriyle mücadele etti. Mücadelesini daha güçlü kılabilmek adına akşamları yayımlanan Duygu isimli bir gazeteyi İzmirliilerin hizmetine sundu.

Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra ülke geneline hâkim olan genel rahatlamanın izleri Anadolu gazetesinde de bulunmaktadır. Mütareke'nin ardından gazetede yayımlanan bir yazıda "artık Türkler ve bütün cihan için şimdilik uzun müddet bir harbin vukua geleceğine ihtimal verilemez" denilmiştir. Bu söylem savaş günlerinin artık sona erdiğine olan inancı yansıtmaktadır. Fakat kısa bir süre sonra ülkenin işgal edilmeye başlanması yeni bir savaşı kaçınılmaz kılmıştır. Bu süreçte Anadolu gazetesi ulusal duyguları körükleyici yayınlar yaparak Rumlarla mücadelesini sürdürmüştür.

Anadolu gazetesinin milliyetçi söylemleri başta Vali İzzet olmak üzere, işgallere sessiz kalanları rahatsız ediyordu. Bu rahatsızlığın bir sonucu olarak 12 Mayıs 1919 tarihinde Anadolu gazetesi kapatıldı. Gazete kapatılmış olsa da İzmir'in işgalinden bir gün önce düzenlenen Maşatlık mitinginin "Ey bedbaht Türk" seslenişiyile başlayan beyannamesi Anadolu matbaasında basıldı. İzmir işgal edildikten sonra gazetenin bu şehirde yeniden yayın hayatına başlaması mümkün olmadı.

Anadolu gazetesinin sahibi Haydar Rüştü, Rumların hedefi halindeydi. Bu nedenle İzmir'de barınması mümkün değildi. İşgalin hemen sonrasında şehirden ayrılmak istese de başarılı olamadı. Bir süre gizlendikten sonra İzmir'den ayrıldı. Gazetesini yeniden çıkararak Milli Mücadele'ye destek olmak istiyordu. İstanbul'da ve Balıkesir'de Anadolu gazetesini çıkarmayı düşündü fakat bu mümkün olmadı.

1920 yılının yaz mevsiminde Antalya'ya giden Haydar Rüştü gazetesini burada yayımlamak için çaba göstermeye başladı. Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin destekleriyle birlikte Anadolu gazetesinin matbaası İzmir'den getirildi. Haydar Rüştü, ilerleyen yıllarda vermiş olduğu bir röportajda "Onu işgalde buradan Antalya'ya götürdüğüm zaman, yavrusunu yangından kaçırın bir ana yüreği taşıyordum sanki" demiştir. 19 Aralık 1920 günü Antalya'da Anadolu adıyla yayın hayatına yeniden başladı. Bu gazetenin en önemli özelliği Antalya'nın ilk yerel gazetesi olmasıydı.

Antalya'da Anadolu gazetesi, Milli Mücadele'nin Antalya'daki sesi olarak faaliyet gösterdi. Ankara Hükûmeti Antalya'da Anadolu gazetesinin kâğıt ihtiyacının karşılanmasını kolaylaştırmak adına vergiden muaf tutulmasına dair kararlar aldı. İzmir'in Yunan işgalinden kurtarılmasının ardından Antalya'nın ilk yerel gazetesi olan Antalya'da Anadolu 12 Eylül 1922 tarihli 533. sayısında "Elveda Muhterem Antalyalılara" seslenişiyile yayın hayatına veda etti. Gazetesini yeniden İzmir'de çıkarmak için Antalya'dan ayrılmaya karar veren Haydar Rüştü birkaç gün sonra İzmir'e döndü.

Anadolu gazetesi 1922 yılının Eylül ayının sonlarında yeniden İzmir'de yayın hayatına başladı. Fakat kısa bir süre sonra gazetenin matbaasında çıkan yangın nedeniyle yayına ara verildi. Abdülhalik (Renda) Bey, 25 Temmuz 1923 tarihinde günlüğüne "Gece Anadolu Matbaası yanmış. Haydar Rüştü Bey'in zararı çoktur" notunu yazmıştır. Yaklaşık sekiz aylık bir çalışmanın ardından, matbaa eski haline getirilmiş olsa da çıkan ikinci bir yangının ardından üç ay daha yayın yapılamadı. Böylesine zorlu günler geçirilirken 8 Haziran 1924 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından Anadolu gazetesinin kullanacağı kâğıtların gümrük vergisinden muaf tutulması kararı alındı. 11 Haziran 1924 tarihinde Anadolu gazetesi yeniden yayın hayatına başladı.

Bu yeni dönemdeki yayın politikası yazı işleri müdürü Ahmed Cemaleddin Bey tarafından “Anadolu edebî bir mecmua yahut bir sanat dergisi değildi. O, eskiden olduğu gibi, İzmir’in belli başlı bir günlük gazetesi, ehemmiyetli bir siyasî organı olacaktı” sözleriyle özetlenmiştir. 1926-1927 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi’ne göre gazete 5500 nüsha, 1927-1928 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi’ne göreyse 3000 nüsha basılmaktadır. Bu veriler Anadolu gazetesinin tirajında bir düşüş olduğunu göstermektedir. Harf Devrimi’nin ardından bu düşüş sürdü ve gazetenin satışı yarı yarıya azaldı. Hamdi Nüzhet Bey, Anadolu gazetesi adına CHF’ye yardım talebinde bulundu.

Anadolu gazetesi 7 Mart 1926 tarihinde l’Anadolou adıyla Fransızca olarak da yayımlandı. Aynı günkü Anadolu gazetesi yeni gazeteyi şu sözlerle okurlarına tanıttı: “Bugünden itibaren sahib-i imtiyazımız Haydar Rüştü ve tahrir müdürümüz [M.] Turgut Beyler tarafından Fransızca Anadolu gazetesinin intişarına başlanmıştır. Müstesna bir heyet-i tahririye sahip olan Fransızca Anadolu’yu muhterem karilerimize tavsiye eder ve hakkımızda gösterdikleri teveccühü bu yeni refikimize de ibzal buyurmalarını rica eyleriz.”

Anadolu gazetesi Cumhuriyet dönemindeki bütün yenilikler gibi Harf Devriminin de savunucusu olmuştur. Henüz daha yeni harflere geçilmeden iki buçuk yıl önce M. Turgut imzasıyla “Latine Harflary” [Latin Harfleri] başlıklı bir yazı yayımlandı. Bu yazı İzmir basınında Arap harflerinden Latin harflerine geçişin Cumhuriyet dönemindeki ilk örneklerinden birisidir.

Anadolu gazetesi CHF’yi destekleyen bir gazetedir. Sahibi ve başyazarı olann Haydar Rüştü Öktem altı dönem boyunca bu partiden milletvekilliği yapmıştır. Ayrıca uzun bir süre boyunca CHF il teşkilatıyla Anadolu gazetesi iç içe geçmiş bir binayı kullanmıştır. Haydar Rüştü Öktem’in oğlu Anadolu gazetesinin CHF’yle olan bağlantısına “Gazete Halk Partisi’ni tutuyordu, fakat Halk Partisi’nin yayın organı değildi. Babam Halk Partili olduğu için gazete de partiyi tutuyordu.” sözleriyle değerlendirmektedir.

Gazetenin CHF’yle olan yakın ilişkisi SCF kurulduktan sonra daha belirgin hale geldi. Anadolu gazetesi SCF’nin kurulduğu ilk günlerde tarafsız bir yayın anlayışına sahipti. Ancak gazetenin sahibi olan Haydar Rüştü’nün SCF’ye katılacağı iddiası ortaya atıldıktan sonra Ali Fethi Bey, Anadolu gazetesiyle ilgili “Haydar Rüştü Bey’in fırkamıza gireceğinden malumatım yok. Fakat fırkamızın temayülatı dairesinde neşriyatta bulunduğunu memnuniyetle gördüm” değerlendirmesini yaptı. Haydar Rüştü, SCF’ye katılacağı iddialarını hemen yalanlarken, partisine olan bağlılığını kaleme aldığı yazılarda dile getirdi ve SCF’nin izlediği politikaları sert dille eleştirdi. Bu eleştiriler nedeniyle Ali Fethi Bey’in İzmir ziyareti sırasında SCF’liler Anadolu gazetesine saldırı gerçekleştirdi. Saldırıda gazetenin idarehanesi ve matbaası zarar gördüğü için gazete üç gün boyunca çıkmadı. İzmir’de yaşanan olayların ardından Hizmet gazetesi başyazarı Zeynel Besim, Hizmet gazetesi mesul müdürü Ömer Fuat, Yeni Asır gazetesi mesul müdürü Abidin Bey tutuklandı. Yaşanan gelişmeler sadece SCF yanlısı basını etkilememişti. Anadolu gazetesi mesul müdürü İbrahim Bey de muharref neşriyat yapmak suçlamasıyla tutuklandı. Haydar Rüştü’nün ise dokunulmazlığı olduğu için yargılanması mümkün olmadı. Savcılık makamı Adliye Vekaleti’ne başvurarak Haydar Rüştü’nün yargılanmasını istedi.

Gazi heykelinin açılışını yapmak için İzmir’e gelen Başvekil İsmet Paşa 28 Temmuz 1932 tarihinde Anadolu matbaasını ziyaret etti. Bu ziyaret sırasında İsmet Paşa üzerine “idealin yorulmaz yolcusu Anadolu’ya” yazarak bir fotoğrafını Anadolu gazetesine armağan etti. Haydar Rüştü, böylesine değerli bir armağanı çinko çerçeveye koyarak odasına yerleştirdi. Yıllar sonra vermiş olduğu bir röportajda Orhan Rahmi Gökçe’nin kendisine meslek hayatındaki en önemli olayın ne olduğunu sorması üzerine İsmet Paşa’nın imzaladığı fotoğrafı göstererek “Milli Şef’ten şahsımın ve gazetemin gördüğü iltifat, benim için sonsuz bir zevk ve iftihar kaynağı olmuştur” dedi.

Anadolu gazetesi teknolojik gelişmeleri yakından takip ediyordu. Gazetenin sahibi Haydar Rüştü 1928 yılında Almanya’da bir matbuat fuarına giderek basındaki son teknolojik gelişmeleri öğrenme şansına sahip oldu. Anadolu gazetesi ilk önemli atılımını 1932 yılının Temmuz ayının sonlarında Avrupa’dan getirilen yeni harflerin kullanılmasıyla gerçekleştirdi. Teknolojik gelişmelerin takibi ilerleyen yıllarda devam etti. 6 Ekim 1937 tarihinde okurlarına büyük rotatif makineler sayesinde sayfa sayısını arttıracakları ve 12 sayfa olarak yayın hayatına devam edecekleri duyuruldu. Bu yeni dönemde sadece İzmir’in değil Türkiye’nin en kuvvetli gazetelerinden birisi olmak temel amaçları oldu. “Halkla Başbaşa” köşesinde halkın yaşadığı sorunlara çözüm bulmak hedeflendi. Gazetenin yazar kadrosunun Haydar Rüştü Öktem, M. Turgut, Hamdi Nüzhet Çançar, Doktor Necati Kemal, M. Ayhan, Saime Sadi, Muallim Mitat, İrfan Hazar, Asım İsmet, Orhan Rahmi Gökçe, Faik Şemseddin, Kadircan ve Mahmut Reşat Turgay’dan oluşacağı duyuruldu. 1937 yılında Cumhuriyet bayramına özel nüsha 24 sayfa olarak çıktı. 29 Ekim 1937 tarihli Anadolu gazetesi o zamana değin İzmir basınındaki en hacimli gazetelerden birisi oldu. Ayrıca gazetenin bayi ağı genişletilerek Aydın, Tire, Nazilli, Denizli, Söke, Kuşadası, Urla, Bayındır, Kemalpaşa, Turgutlu, Manisa, Menemen, Akhisar, Kırkağaç, Bergama, Alaşehir, Salihli, Balıkesir, Seferihisar ve Dikili’de Anadolu gazetesine ulaşmak mümkün hale getirildi.

Gazetenin yapmış olduğu bu atılım, gazetenin masraflarını arttırdı. Haydar Rüştü gazetesinin içinde bulunduğu zorlu durumu bir mektup yazarak Şükrü Saraçoğlu’na bildirdi. Mektubunda yer alan “...eğer bir çaresi bulunmazsa, bir iki ay geçmeden sizin de müessisi bulunduğunuz, Türkiye’nin bu en eski ve emektar gazetesini kapatmak ve borçlarımı ödeyebilmek için de evimi ve barkımı satmak mecburiyetinde kalacağım” ifadeleri gazetenin içinde bulunduğu çaresizliği yansıtmaktadır.

Savaşın yarattığı buhran ve ekonomik kriz Anadolu gazetesinin daha da zor günler geçirmesine neden oldu. Anadolu gazetesi ithal kâğıt kullandığı için savaşla beraber kâğıt tedariki azaldı. Kâğıtsız kalma tehlikesi karşısında sayfa sayısı altıya düşürüldü. Ayrıca ilk sayfada gazete adının kırmızı renkle yazılmasından vazgeçilerek siyah renkle yazılmaya başlandı. Kâğıt buhranın sürmesi nedeniyle gazetenin sayfa sayısı bir kez daha azaltılarak dörde indirildi.

Savaşın sona ermesinin ardından gazete yavaş yavaş normal yayın akışına döndü. Bu yeni dönemde Türk siyasetindeki büyük değişim gazetenin yayın politikasını şekillendirdi. Gazete CHP yanlısı bir yayın organı olma özelliğini sürdürdü. Siyasi gündeme dair yazılarla birlikte karikatürler de yayımlanıyordu. 30 Haziran 1946 tarihli Anadolu gazetesinde elinde bir baltayla CHP yazılı ağacı kesmeye çalışan Celal Bayar karikatürize edilmiştir. Bu karikatür basında polemiklere neden olmuş ve Celal Bayar, otuz yıldan daha uzun süre önce elleriyle var ettiği Anadolu gazetesini sert dille eleştirmiştir. Celal Bayar’ın Anadolu gazetesiyile sürtüşmesi ilerleyen yıllarda da sürmüştür. 1949 yılında İzmir’e yaptığı bir ziyaret sırasında basın mensuplarıyla yaptığı bir sohbetinde Anadolu gazetesini kastederek “Ay, o gazete hâlâ çıkıyor mu?” sorusunu yöneltti. Anadolu gazetesi Celal Bayar’ın bu alaycı söylemine şu yanıtı verdi: “Batı demokrasilerinde, medeni ve kültür seviyesi olan memleketlerde insanlar ve cemiyetler uzun ömürlü gazetelerle iftihar eder, onların daha çok yaşamalarını isterler. Oralarda, meslek hayatında uzun yıllar geçirmiş muharrirler, mütefekkir ve kıymetler için jübileler yapar, kadirşinaslık gösterirler. Siz ise hem de ANADOLU gibi tâ İttihat ve Terakki’den başlayarak üç yıl evveline gelinceye kadar beraber çalıştığınız bir gazeteden “Ay, o gazete hâlâ çıkıyor mu? diye bahsediyorsunuz. Ve siz, bu memlekette demokrasi için savaştığını söyleyen bir partinin başkanısınız öyle mi? Güleriz ağlanacak hâlimize sayın Celal Bayar! (...) Evet, ANADOLU hâlâ çıkıyor ve çıkmaya devam edecektir de...”

Anadolu gazetesi Celal Bayar’a yanıt verirken gazetelerinin çıkmaya devam edeceğini söylemiş olsa da, gazete maddi açıdan sorunlar yaşamaya devam ediyordu. Haydar Rüştü Öktem tarafından 12 Mayıs 1948 tarihinde kaleme alınan bir

mektupta Anadolu gazetesinin uzun yıllardır hükümetten ve CHP'den destek görmediği belirtilerek kapanma tehlikesi altında olduğu vurgulanmıştır.

1950 yılında iktidarın değişmesi Anadolu gazetesini iktidarın değil, muhalefetin sözcüsü konumuna getirdi. CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek 5 Ocak 1951 tarihinde gazetelerin ve gazetecilerin durumlarını değerlendirmek için bir toplantı yaptı. Haydar Rüştü Öktem bu toplantıdan beş gün sonra Kasım Gülek'e bir mektup yazarak CHP'nin Anadolu gazetesine sahip çıkmasını istedi. CHP Genel Sekreteri adına Zihni Betil, bu mektuba cevap vererek Genel İdare Kurulu'nda alınan bir karara atıfta bulunup maddi yardım yapmalarının imkânsız olduğunu belirtti. 1951 yılında yaşanan olumsuzluklara kâğıt fiyatlarındaki artış da eklendi. Bu artış üzerine iktidara yakın olan Yeni Asır ve Demokrat İzmir gazeteleri fiyatlarını arttırdı. Anadolu gazetesiyse 10 kuruş olan fiyatını arttırmak yerine sayfa sayısını azalttı.

İktidarının ilk yıllarında DP tarafından hazırlanan bir kanun teklifiyle CHP'ye ait binaların ve Halkevlerinin boşaltılması istenmişti. Bu kanun teklifi CHP İzmir il binasıyla iç içe bir yapı olan Anadolu gazetesini doğrudan ilgilendirdi. CHP İzmir il binasından Anadolu gazetesine geçiş yapılan yere duvar örüldü. Böylece Anadolu gazetesi binası kullanışsız bir hale gelmiş oldu.

Anadolu gazetesinin sahibi Haydar Rüştü Öktem'in 11 Ağustos 1951'de vefat etmesinin ardından gazetenin karşılaştığı sorunlar günden güne büyüdü. Eşi Eribe Hanım ve oğlu Aydın Öktem bir süre Anadolu gazetesini idare etti. 8 Eylül 1954 tarihinde Anadolu gazetesi Başvekil Adnan Menderes'e hitaben bir açık mektup yayımladı. Bu mektupta Anadolu gazetesine resmi ilan verilmiyor olmasından yakınılı. Bu mektup bir etki göstermedi ve Anadolu gazetesi kısa bir süre sonra yayın hayatını sonlandırdı.

MURAT KAYA

KAYNAKÇA

Akkoyun, Turan, "Atatürk Devri İzmir Basını ve Kamuoyu Üzerindeki Tesiri", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XII, S 34, 1996, ss.101-124.

Arı, Oğuz, **İzmir'de Kitle Haberleşmesi**, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1972.

Arıkan, Zeki, **İzmir Basın Tarihi (1868-1938)**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2006.

Arıkan, Zeki, **Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1989.

Bayar, Celal, **Ben de Yazdım**, C V, Baha Matbaası, İstanbul 1967.

Güçlü, Muhammet, "Antalya'da Mahalli Basının İlk Yirmi Yılı (1920-1940)", **Düşünceler Dergisi**, S 9, 1996, ss.175-191.

Güçlü, Muhammet, "Antalya'da Yerel Basının İlk Temsilcisi: Antalya'da Anadolu Gazetesi (19 Aralık 1920-12 Eylül 1922)", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C XII, S 25, 2012, ss.33-54.

Haydar Rüştü, "On Beşinci Senemiz", Anadolu, 23 Temmuz 1341.

Kaya, Murat, **Gazeteci ve Siyasetçi Olarak Haydar Rüştü Öktem (1885-1951)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2018.

Onay, Ahmet Talât, **Millî Mücadele Yazıları**, Haz. C. Kurnaz ve Ş. Kurna, Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul 1995.

Oral, Mustafa, "Kurtuluş Savaşı'nda Antalya'da İstihbarat ve Propaganda", **20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu**, Haz. Mustafa Oral, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya 2008, ss.31-50.

Öktem, Haydar Rüştü, **Mütareke ve İşgal Anıları**, Haz. Zeki Arıkan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

Renda, M. Abdülhalik, **Günlükler 1920-1950**, Haz. Aytaç Demirci, Sabri Sayarı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.

Saraçoğlu, Ahmet Cemalettin, **Gazeteler, Gazeteciler ve Olaylar Etrafında Mütareke Yıllarında İstanbul**, Haz. İsmail Dervişoğlu, Kitabevi, İstanbul 2009.

Sevinçli, Efdal, **İzmir Basın Tarihi Gazeteler Dergiler**, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir 2019.

Ek:

21/04/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/anadolu-gazetesi/?pdf=6806> adresinden erişilmiştir